

GEVEN

Een museum redden? Een voetbalclub sponsoren? Alles is mogelijk in 'de gouden eeuw' van de filantropie. Nu de babyboomers langzaam uit het arbeidsproces verdwijnen, moet hun opgebouwde rijkdom een bestemming vinden. En wie alles al heeft, wil graag iets achterlaten wat blijft.

VOOR HET

GÖEDE

DOEL

Tekst Miek Smilde

‘Wie een substantiële schenking overweegt, doet er verstandig aan eerst de notaris te raadplegen’

Theo Schuyt is hoogleraar filantropie aan de Vrije Universiteit Amsterdam en geeft leiding aan de vakgroep die zich bezighoudt met de studie naar vrijgevigheid. Al meer dan tien jaar doet hij onderzoek naar de manier waarop Nederland geeft, aan wie en waarom. In de tweejaarlijkse uitgave *Geven in Nederland* staan nieuwe trends beschreven over bijvoorbeeld het geefgedrag van jongeren en allochtonen, oude en nieuwe goede doelen, vrijwilligerswerk en sponsoring door bedrijven. De uitgave van 2009, waarin de cijfers zijn opgenomen over het jaar 2007, laat zien dat in Nederland bijna 4,3 miljard euro aan goede doelen wordt gegeven. 240 miljoen euro daarvan komt uit nalatenschappen. ‘Maar in werkelijkheid wordt waarschijnlijk veel meer geld via testamenten nagelaten aan goede doelen’, zegt Elly Mariani van de vakgroep filantropie. En dat zou in de toekomst nog wel eens veel meer kunnen worden.

Publiek en privaat

Geven aan goede doelen is een fenomeen met een lange geschiedenis. In Europa namen de kerken en vermogende particulieren van oudsher de zorg voor armen op zich; zij stichtten bijvoorbeeld weeshuizen en traden op als begunstigers voor kunstenaars en wetenschappers. Zonder de familie De Medici had de stad Florence nooit kunnen uitgroeien tot kunststad bij uitstek en zonder Pieter Teyler was het naar hem vernoemde museum in Haarlem er niet geweest.

Al in 1601 verscheen in Engeland de zogeheten *Law on Charity*. In deze wet erkende koningin Elisabeth I het maatschappelijk belang van liefdadigheid door een regeling te treffen voor mensen of instellingen die filantropische bijdragen gaven ten gunste van armenzorg, opvoeding, opleiding en religie. In Nederland gaf Karel V publiekelijk te kennen een systematische regeling tot verbetering van het armenwezen te wensen. Het uitgangspunt daarbij was dat de wereldlijke macht deskundig en nauwgezet toezicht zou uitoefenen op alle gast- en weeshuizen, met het oog op verantwoord vermogensbeheer. Publiek toezicht op privaat geld dus. Later kregen instellingen die enig algemeen nut nastreefden een bijzondere plaats in de belastingwetten. Het geven aan dergelijke doelen moest daardoor aantrekkelijk worden gemaakt voor particulieren en bedrijven.

Geefcultuur

Liefdadigheid als belangrijke bron van financiering van maatschappelijk nuttig geachte organisaties en instellingen is dus allesbehalve een nieuw verschijnsel. Maar na een kleine halve eeuw verzorgingsstaat is het voor sommigen nog wel even wennen. Zo op het nog zijn Nederlanders dan ook niet zo vrijgevig als wel eens wordt gedacht. Slechts 0,8 procent van het Bruto Binnenlands Product (BBP) wordt gegeven aan goede doelen, in de Verenigde Staten is dat ongeveer twee procent. Daar staat echter tegenover dat Nederlanders vooral via de belastingen bijdragen aan goede doelen. De VS besteden veel minder algemene middelen aan ouderen, kunst, onderwijs of gezondheidszorg.

‘Nederland heeft een geefcultuur, er wordt relatief veel gegeven’, zegt Elly Mariani van de VU. Volgens de onderzoekster heeft deze vrijgevigheid vooral te maken met de calvinistische achtergrond van onze cultuur waarin een mens nooit voor zichzelf alleen leeft. Datzelfde calvinisme is volgens Onno Aerden, hoofdredacteur van het magazine *Miljonair*, overigens de schuld van ‘de kille wind’ die nog steeds door Nederland waait als het over publieke vrijgevigheid gaat. Zelf bracht het tijdschrift dit jaar weer de meest filantropische rijken van Nederland in kaart om te laten zien dat het in het leven niet >>

'Het tastbare van een cultuurfonds op naam is heel aantrekkelijk'

alleen gaat om geld en glamour, maar dat vermogende mensen ook een voorbeeld van goed gedrag kunnen zijn. En daar mogen ze best trots op zijn, aldus Aerden. Dat het klimaat overigens niet zo kil is als de hoofdredacteur schetst, blijkt uit het wetenschappelijk onderzoek van de VU: in Nederland wordt veruit het meest aan goede doelen gegeven door gereformeerden en leden van andere kleine christelijke gemeenten.

Belastingvoordeel

De kans dat de komende jaren – ondanks de kredietcrisis en de economische recessie – meer geld beschikbaar komt voor goede doelen is reëel. Professor Schuyt spreekt al jaren over *'the Golden Age of philanthropy'* die eraan zit te komen. Babyboomers die na de Tweede Wereldoorlog hun bezit hebben opgebouwd, gaan met pensioen, de hypotheek is afgelost, de kinderen zijn ruim voorzien. Wat overblijft zal naar verwachting in toenemende mate worden besteed aan liefdadigheid. 'Het moderne mecenaat krijgt in elk geval in de media op dit moment in toenemende mate aandacht', zegt Maartien Delprat, senior fondsenwerver particulieren van het Prins Bernhard Cultuurfonds. 'Daar zijn we blij mee. Of het werkelijk zal leiden tot meer geld voor goede doelen, is afwachten. We merken op het ogenblik dat mensen voorzichtiger zijn om iets te schenken, maar ieder leven is nu eenmaal eindig. Iets nalaten kan daarnaast een wispelturig proces zijn. Zeker in de laatste week voordat mensen overlijden, kan nog van alles worden veranderd in een testament. Maar dat is gelukkig bij onze relaties een uitzondering.'

Beproefde manieren om iets moois te doen met rijkdom zijn: schenken bij leven of een goed doel opnemen in een testament. Belastingtechnisch is het gunstig, omdat giften onder bepaalde voorwaarden zijn vrijgesteld van schenkings- en successierechten. Een andere mogelijkheid is om een fonds op naam op te richten. Dat kan zowel tijdens leven als na de dood. 'Een cultuurfonds op naam heeft niets met tijdloosheid te maken', helpt Delprat alvast een vooroordeel uit de wereld. 'En ook niet per se met een verlangen naar een leven na de dood. Soms dreigt een familienaam uit te sterven of willen mensen een moeder of een kind gedenken. Daarvoor is het fonds op naam een heel geschikt instrument, maar het kan ook om andere redenen worden ingesteld. Het fonds op naam is een model waaraan op vele manieren invulling kan worden gegeven. Zo zien we ook steeds meer stichtingen en bedrijven bij ons langskomen die aldus het werk uit handen willen geven.'

Doel met eigen vermogen

Moderne De Medici's doen er goed aan een notaris te raadplegen, voordat ze overgaat tot het geven van substantiële bedragen aan goede doelen. Een notariële akte is bijvoorbeeld nodig om een schenking volledig afrekbaar te maken van de belasting. Ook bij de oprichting van een rechtspersoon als een vereniging of stichting is een notaris betrokken. Professionele fondsen als het Prins Bernhard Cultuurfonds, het Oranje Fonds, het KWF, de Hartstichting en het Rode Kruis geven op hun websites meer informatie over de mogelijkheden iets goed te doen met geld. Mocht dat in de toekomst meer worden, dan is dat mooi meegenomen. Voor Delprat gaat het erom dat mensen ergens door zijn geraakt en dat willen steunen. 'Ik denk nooit aan concurrenten, het gaat over en-en. Ik merk wel dat schenkers het prettig vinden dat wij een vermogensfonds zijn. Wij kunnen solide beheren en omdat wij onze vaste kosten kunnen voldoen via ons eigen vermogen, gaat het geld van derden helemaal naar het gekozen doel. Dat is een voordeel voor iemand die iets wil nalaten.' < <

Oude Hondkop

Wie een cultuurfonds op naam wil oprichten moet in elk geval beschikken over min-maal 50.000 euro. Dat bedrag kan bij leven worden gestort, maar ook bij testament worden vastgelegd. Als mensen geen erfgename hebben, maar wel in een eigen huis wonen, kunnen ze dat bijvoorbeeld bestemmen voor de oprichting van een fonds op naam na hun overlijden', legt Delprat uit. 'Maar veel mensen vinden het leuk om tijdens hun leven een fonds op te richten. Dan kunnen ze bijvoorbeeld zien hoe het talent dat zij steunen zich ontwikkelt, hoe dat ene boek wordt uitgegeven waar ze zoveel waarde aan hechten of hoe die bijzondere klok wordt gerepareerd. Dat tastbare van een cultuurfonds op naam is heel aantrekkelijk.' Het Prins Bernhard Cultuurfonds beheert momenteel ruim 240 fondsen op naam, van particulieren, stichtingen en bedrijven. Het Appie Baantjer Fonds van de schrijvende oud-rechercheur is er één van. 'Baantjer is gek op (moed)reinen', vertelt Delprat. 'Hij heeft daarom een fonds opgericht dat zich ten doel stelt mobiel erfgoed te restaureren. We hebben net een oud Hondkop-torstel kunnen onderhouden bij de restauratie. Dat is heel bevredigend.'